

ÅRSSKRIFT 2011

Jordløse-Trunderup lokalhistoriske forening

BERETNING 2010

Året begyndte som sædvanlig med en generalforsamling, hvor vi havde Thomas Bytoft til at fortælle om sin barndom og ungdom i Jordløse. Thomas er søn af afdøde skoleinspektør Arne Bytoft fra Jordløse Centralskole. Det var som sædvanlig et spændende foredrag.

Onsdag den 4. august havde vi gåtur ad de gamle kirkestier fra Trunderup. Det var der delte meninger om, nogle fandt den spændende og interessant, andre mente den var besværlig. Jeg vil godt indrømme det var lidt uvejsomt indimellem, men det er jo også mange år siden nogen fra Trunderup *gik* i kirke. Der var ellers god tilslutning, vi var over 30 mennesker.

Bagefter blev den medbragte kaffe drukket i og omkring bålhytten på Holgers Lege-Være-Sted.

Onsdag den 13. oktober havde vi filmaften. Vi har nu fået flere af vore gamle film overført til DVD. Det er nødvendigt for at vi kan bevare dem. Dem vi havde fået overført til video, kan heller ikke holde. Sådan er det, vi skal hele tiden følge med udviklingen. Der er også en stigende interesse for de gamle film. Der var et pænt fremmøde, ca. en 30 stykker. Vi er iøvrigt blevet

opfordret til at gentage aftenen, hvilket vi naturligvis nok skal gøre. Vi har heller ikke vist dem alle endnu. Vi har 12 småfilm endnu, som vi også skal have overspillet.

Lørdag den 13. november var det Arkivernes Dag, hvor vi havde en bunden opgave, nemlig billeder der handlede om vejret. Der fik vi lavet en fin udstilling, synes vi selv. Da det faktisk ikke var ret mange af vore medlemmer der kom og besøgte os, får de lejlighed til at se udstillingen her i aften, for vi går ind for genbrug.

Så fortsætter vi støt og roligt med at få hele arkivet lagt ind på Arkibas. Det er et kæmpearbejde, men det skrider fremad, ikke mindst takket være vores nye medarbejder Majbrit Jensen, hun er heldigvis ferm ved tasterne.

IDA GRØNBERG

Fotos fra sommerens gåtur til Trunderup.

SKOLERNE I JORDLØSE SOGN INDTIL 1940

Årsskriftet 2011 omhandler skolerne og personer med tilknytning til skolerne her i sognet indtil 1940.

I arkivet har vi meget materiale om skolerne, og man er selvfølgelig velkommen til at besøge os for at se det øvrige materiale vi har.

Den første skolebygning vi har kendskab til i Jordløse lå der hvor senere Dagmarhus og nu parkeringspladsen til kirken ligger. Den blev i 1860 afløst af skolebygningen nuv. Lande-

vejen 20. I 1900 blev der bygget ny skole på nuv. Landevejen 36 og denne fortsatte som skole for alle elever indtil 1940 hvor Centralskolen på Jordløse Møllevej blev bygget. Landevejen 36 fortsatte som forskole for de yngste klasser indtil 1970.

Nuv. Trunderupvej 63 i Trunderup er oprindeligt bygget som skole. Den blev afløst af Trunderupvej 70, der er bygget i 1905; her var der skole indtil 1940, hvor børnene blev overflyttet til Centralskolen i Jordløse. I 1913 byggede man yderligere forskolen nuv. Trunderupvej 59, der fungerede som forskole indtil 1965.

Indtil ca. 1900 var der ansat én lærer, der underviste børnene på skift. Herefter blev der ansat småbørnslærere til at undervise de mindste børn. Der blev efterhånden også ansat hjælpelærere, men vi har ikke overblik over hvem og hvor mange, da vi ikke har materiale om dem i arkivet.

Er der nogen der har tilføjelser eller kommentarer til det efterfølgende, vil vi sætte pris på at høre derom.

ULLA NYBORG

Elevtallet i sognets skoler

Årstal	Jordløse	Trunderup
1851	87	49*
1865	86	53
1870	80	70
1875	81	64
1880	87	55
1885	81	68
1890	79	51
1915	107	80
1920	107	82
1930	89	55
1939	99	29

Eleverne var delt i 2 klasser 1865-1889 og i 4 klasser 1915-1920.

Springet i tabellen fra 1890 til 1915 skyldes at vi ikke har protokollerne for de mellemliggende år.

*Vi har ikke tallet for Trunderup 1851, men der var 136 børn i den skolepligtige alder i sognet i 1850

SKOLELÆRER-EMBEDERNE I FYENS STIFT

UDGIVET AF F. A. S. HANSSEN OG J. CHR. JØRGENSEN, ODENSE 1851

KIRKESANGER- OG SKOLELÆREREMBEDET I JORDLØSE
Kaldsb.: Grev Bille Brahe til Hvedholm. Nærv. lærer: H. Madsen, 57 år, dimit. fra Skaarup 1877 ansat s.a. på Drejø og forflyttet hertil 1824.

Skolen har 87 børn. Distriktet har 2 hovedgårde, nemlig: Damsbo og Søbo, 29 gårde, 5 boelsteder, 49 huse med jord, 23 huse uden jord, 17 indsiddere samt 1 vandmølle (Hattebæk). Hartkorn 26 tdr. 2 skpr. og 3 fdkr. gl. matr. 440 offerpligtige, 20 barnedåb, 10 a 12 confirmander, 4 bryllupper, 2 begravelser.

Embedet er reglementeret ifølge approberet plan af 28. december 1845. Efter denne plan er lærerens løn bestemt således: 6 tdr. rug, 10 tdr. 2 skp. byg, 3 tdr. 1 skp. havre in nat., 2 skpr. rugmel, 4 lpd. ost, 27½ snese æg. qvægtiende omtrent 5 rbd. offer og accidenter (anslåede til 50 rbd.) og som kirkesanger 10 rbd., samt endelig anordningsmæssig ildebrændsel og fourage.

Skolestuen, en grundmuret byg-

ning, der ligger lidet stykke vej fra boligen, er lys og rummelig; lærerens beboelseslejlighed er vel rummelig nok, men iøvrigt en gammel og meget brøstfældig bygning; udhusene ligeledes brøstfældige og derhos indskrænkede. Haven, der ligger omtrent 4 alen over bygningens grund er sandet og udgør et areal af 450 alen. I gården er en brønd, men i tørre sommere holder den ikke vand. Boligen der kun holdes mådeligt vedlige, ligger i byen tæt ved kirken og præstegården, 2 mile fra Faaborg, 2½ miil fra Assens, ¼ miil fra nærmeste mølle. Enkesæde haves ikke. Her forefindes 2 jordlodder, nemlig ca. 2. tdr. land g.m. gammel degnejord og 7²/₃ tdr. land skolejord. Bonniteten er meget forskellig og overalt er jorden befyldt med sten; på nogle steder må man ved grøfter bortskaffe fugtighe-den. På degnejorden hviler 2½ skp. gl. hartkorn hvoraf læreren udreder skatterne og en årlig refusion til hjælpekas-sen af 2 tdr. byg efter captr.

Teksten er skrevet som den fremstår oprindelig, bortset fra at her er navneord skrevet med småt, samt aa skrevet som å.

Forkortelser

s.a. = samme år
tdr. = tønder
skpr. = skæpper
fdkr. = fjerdingsskar
lpd. = lispund
rbd. = rigsbankdaler
mk. = mark

Begge jordlodder ligger jævnsides hinanden i en afstand af 1280 skridt fra boligen.

Hegnet om skoleloden vedligeholdes tåleligt godt af distriktet. Om degnelodden har læreren rigelig halvhegn. Markfreden er nu bedre end for nogle år siden. Skønt mergelen ligger 4 à 5 alen under overfladen, er dog begge lodder merglede.

Læreren driver selv sin avling. Til embedet hører rettighed til tørveskær på et mål der før udskiftningen henlå til kaldet; også er forbeholdt fornødent sætterum.

For nærværende tid svares ingen pension. Til Hjælpekassen 7²/₅ skpr. byg. Expenser til Odense skole 2 rbd. Til den gamle enkekasse 4 mk. Embedsbreve besørger almindeligvis til Vesterhæsing 1 miil herfra. Kirkebud haves ikke. I fattigbidrag ydes 2 rbd. årligt og i vægterløn 2 mk. Skatterne på amtstuen udgør henved 4 rbd. årligt.

HJÆLPESKOLEN I TRUNDERUP
Kaldsb. Skoledirektionen. Nærv. lærer: H. Hansen, dimitteret fra Skaarup; ansat 1846.

I overensstemmelse med approberet plan af 1845 er denne hjælpeskole oprettet. Læreren, der tillige er organist i Jordløse kirke og herfor nyder en årlig løn af 16 rbd., er som skolelærer aflagt med en lønning af 120 rbd. samt 24 læs tørv til eget og skolens brug. Han antages på et halvt års opsigelse og skal være ugift. Han har fri bolig i skolebygningen, et nyt grundmuret hus, til hvilket med have og gymnastikplads er blevet udlagt et grundstykke på 2 skpr. land. Lærerens bidrag til hjælpekassen er ansat til 4 ³/₅ skpr. byg.

Forsikringspolice for Jordløse Skole og degnebolig 1825. Original forefindes på Jordløse-Trunderup lokalhistoriske arkiv.

Herover: Elever og lærer foran skolen på Trunderupvej 63 1896. Her var skole indtil Trunderupvej 70 blev bygget i 1905.

Til venstre: Trunderupvej 70 ca. 1920. Bygget 1905, og fungerede som skole indtil 1940. I dag privat beboelse.

Foto. Christen Hansen

Vi kender ikke personerne på billederne, men skulle nogen have oplysninger om personer her og på de efterfølgende sider vil vi gerne høre herom.

Til højre: Landevejen 20 i Jordløse 1890'erne. Bygget i 1860 og fungerede som skole indtil Landevejen 36 blev bygget i 1900. I døren Christen Hansen.

Til højre: Den nybyggede skole, Landevejen 36, ca. 1900. Fungerede som skole indtil Centralskolen på Jordløse Møllevvej blev bygget i 1940. Herefter forskole indtil 1970.

Foto. Christen Hansen

Herunder: Trunderupvej 59 1931. Bygget til forskole i 1913. Blev nedlagt som skole i 1965.

DEGNE OG SKOLEHOLDERE

DEGNE

[1589] HENRIK PERSON.
1589 degn i Hårby.

[1667–1669] HANS THOMSEN.
Klager over ham i 1667 og 1669.

[1670] ESKILD ANDERSEN.

1678–1734 CHRISTEN LAURITZEN
HEEDEGAARD. †29/3 1734, 78 år.
I 1692 Provsteretssag for usømmelig
opførsel i kirken. Se også side 11.
Gift 1. *Engel Elisabeth Jochumsdatter
Raukou* †1697.
Gift 2. 6/6 1698 i Vedtofte med
Hilleborg Larsdatter begr. i Flemløse
10/3 1756, 75 år.

1731–1749 MOGENS JENSEN HØJS-
GAARD †5/3 1749, 54 år
Gift med *Agnethe Schmidt*.

1749–1765 FREDERIK CHRISTIANSEN
SVALLER †22/7 1765
Gift 1. 1749–1753
Gift 2. 1754 med *Anne Sovie Jensdat-
ter Basse* †1796, 65 år.

1765–1774 PEDER THORSAGER.
*1722. 1774 sognepræst i Jordløse.
Gift med *Anna Busse* *1722.

1774–1824 HANS JØRGEN SCHOU
cand.theol. *1744. Sogne-
degne for Jordløse-Haastrup og skoleholder for
Jordløse sogn. †6/8 1824, 80 år gl.
Gift 2. med *Catrine Marie Jantzen*
*1764.
Børn: *Mette Margrethe, Anne Marie,
Niels, Chr. Frederik, Magdelene,
Henriette*.

SKOLEHOLDERE

BERTEL HANSEN †1714, 49 år gl.

–1741 CONRAD MADSEN HJORT

–1771 NIELS JACOBSEN SCHØPHUS

*Oplysninger fra Kirkebøger og folketæl-
linger samt fra K. Bank Mikkelsen: Degne
og Skoleholdere, Odense 1977, udgivet af
Historisk Samfund for Fyns Stift.*

Årstal i parentes
betyder at perso-
nen var ansat på
dette tidspunkt,
men at vi ikke
kender ansættel-
ses- og fratredel-
sesår.

Småbørnslærerinde
Karen Madsen, født
på Gammelgård.

SKOLELÆRERE INDTIL 1940

LÆRERE I JORDLØSE

1824–[1860] HANS MADSEN *1789,
skolelærer og kirkesanger
1. Gift med *Bodil Tommerup* *1786
2. Gift med *Gertrud Marie Kjæng*
*1807.

[1860]–1893 PEDER KNUDSEN

*22/8 1834, †3/1 1893.
Gift med *Dinsine Katrine Hansine
Hansen* *1832, †1905.
Børn: *Marie* *1860, †1939,
Hansine *1862, †1920,
Petra *1867, †1947 (Ruth Holms
bedstemor),
Margrethe *1870, †1935,
Anton *1873, †1936,

1890– SØREN ANTON JØRGENSEN,
hjælpelærer

13/5 1893–1/5 1915 CHRISTEN
HANSEN, *31/8 1849, †15/3 1925
Lærer og kirkesanger. Søn af Hans
Christensen, Haastrup. Se side 12.
Gift 1. *Inger Johanne Andersen*, †14/9
1899.
Gift 2. *Marie Magdalene Strandgaard*

1/5 1915–1/11 1949 MARTIN MAD-
SEN LASTHEIN. *10/5 1884.
Gift med *Karen Sørine Kathrine
Klausen*
Børn: *Dora* se side 18, *Ellen,
Margrethe, Klaus, Henning*

LÆRERINDER I JORDLØSE

[1901] FRK. ELISABETH KATHARINA
ALGRUN PRYTZ *28/8 1876.
Gift med lærer Elling, Sønderløse

KAREN MADSEN *1882, datter af Ole
Madsen, Gammelgaard.

FRK. PEDERSEN, død som lærerinde i
Jordløse.

[1914] MARIE BANKE.

MARIE HANSEN, senere Strandby.

[1915] RASMINE JACOBSEN EREN-
BJERG, senere Ølsted.

1916–1918 ANNA CHRISTOFFERSEN,
gift med lærer Bøgh Trunderup.

[1919–1920] MARIE FREDERIKSEN,
gift med boghandler i Glamsbjerg.

Lærer Peder Knudsen
og hans kone Dinsine
Katrine Hansinge
Hansen

[1921] MARIE PEDERSEN, gift med
karetmager Carlo Madsen, Balslev.

[1928 – 1929] FRU INGER DINESEN,
født Johansen, gift med Frisenberg,
Kustrup

1932–1976 MARY SKOVSENDE *1909.

LÆRERE I TRUNDERUP

[1846] H. HANSEN

[1860]–1876 JOHAN FREDERIK
PRYSS, *1833

1876–1881 LARS NIELSEN

1881–1887 JENS PEDER JENSEN

1887– ANDERS CHRISTIAN LARSEN

[1898] BACH

Småbørnslærerinde Anna Christoffersen, lærer
Peter Bøgh og deres børn, Poul, Gudrun, Kir-
sten og Esther, ca. 1928

[1901–1906] CHR. RUDOLPH ELIAS
BRAUN, *6/11 1868

LÆRER VRANG, vikar

1907–1913 JOHANNES KRISTIAN
HANSEN

1913–1922 PETER OTTO HANSEN
BØGH

1922–1940 OLE JOHAN LUND

LÆRERINDER I TRUNDERUP

1913–1955 CLARA OLSEN, *1893 i
Haastrup, †1958. Gift med *Ivar Ol-
sen* født på Trunderupgaard, †1867

1955–1978 KAREN LARSEN *1911 i
Søndersø, †1996. Fortsatte på Jord-
løse Skole indtil 1978

Ellen og Ole Johan Lund med børnene Andre-
as, Carl, Sigrid og Bent ca. 1935

Forskolelærerinde
Mary Skovsende
1936

Lærer Bach 1937

Forskolelærerinde
Clara Olsen

ANSØGNING OM FRITAGELSE FOR PARYKSKAT

Ansøgning indlagt i en skatteliste fra tiden under den store nordiske krig, da man skulle betale skat af parykker og fint hovedtøj. Tjenestefolk skulle betale 1/6 af deres løn.

FRA RIGSARKIVET

Efter hans kongelige majestæts allernådigste udgangne forordning af 22. september været afgivet om at skikke ekstraordinære påbud i Danmark som tilholder enhver af hvad stand og condition han end måtte være, her på landet at levere til sin præst rigtig angivelser på hvad de efter samme allernådigste påbud bør betale indrettet efter servise instruks som følger.

Indgiver jeg undertegnede.

1. Jeg gamle svage mand Christen Lauritzen, som er degn i Jordløse, bliver nu 60 år gammel førstkommende 26. februaris, haver nu højst fornøden imellem mine sogne og i kirkerne at bruge paryk på min gamle og skallede hoved om vinteren for frost og kulden at kon-

servere og om jeg kunne bekomme et gammelt stykke, da formoder jeg at hans kongl. Majestæts allernådigste forordning befrier mig for skat deraf og begærer allernådigst det mig måtte til-lades for min alderdom såvel som min egen slette tilstand og sognenes ring-heds skyld.

2. Min hustru Hilleborre Lauritzdat-ter er nu 32 år gammel hverken har el-ler bærer eller nogensinde agter at bære top eller andre sætter.

3. I vinter haver jeg en tjenestepige ved navn Maren Andersdatter er 25 år gammel, bekommer det halve år til løn, rede penge 3 slette daler, den sjette del deraf er betalt med 2 mark.

At foregivne angivelser, således som jeg der herudi skriftlig har angiven og sig således rigtig befindes bekræfter jeg med min egen hånds underskrivelse og om fornøden gøres med ord vil yder-mere præsteres.

*Datum Jordløse Degnebolig
den 22. januar 1711.*

KRISTEN LAURITZEN HEDEGAARD¹

¹ I nogle kilder er navnet anført som Leegaard eller Heegaard. Jeg har benyttet Heedegaard som i kirkebogen for 1744.

SKOLELÆRER OG AMATØRFOTOGRAF

Christen Hansen var skolelærer i Jordløse fra 1893 til 1915. Han var født i matr. 5a i Haastrup 1849. Han var gift 2 gange, første gang med Inger Johanne Andersen, der døde i 1899 og anden gang med Marie Magdalene Strandgaard, der overlevede ham.

Han fik ingen børn, men i folketællingslisterne er anført flere plejebørn, hvor Elna Bodil Andersen er nævnt flere gange. Hun kom til Jordløse i 1897, og var ligesom Inger Johanne født i Frederikssund, så hun kan meget vel være familie. Elna er konfirmeret i Jordløse i 1905.

Marie og Christen Hansen flyttede til Enghavehus, nuv. Enghavevej 4 da han stoppede som lærer i 1915 og de boede her til hans død i 1925.

Udover at være lærer var Christen Hansen også kirkesanger og en ivrig amatørfotograf. Arkivet er i besiddelse af mange af hans billeder, hvor mange er usædvanlige hvad angår motiv og kvalitet for den tid.

Ægteparret tog også på udlandsrejser, hvilket fotos fra Norge vidner om. Noget usædvanligt for den tid.

Inden Christen Hansen blev lærer i

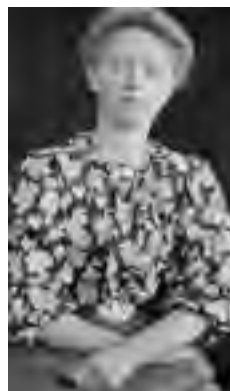
Jordløse, søgte han stillingen som lærer i Trunderup i henholdsvis 1876 og 1881. Han fik ikke nogen af stillingerne, men arkivet er i besiddelse af ansøgninger og anbefalinger fra dengang. Af dem fremgår det at han havde haft lærerstillinger på Mors og Sjælland. Her bringer vi ansøgningen fra dengang med afskrift af eksamenspapirer samt anbefalinger:

ANSØGNING

TIL DEN HØJE SKOLEDIREKTION FOR SALLING HERRED!

Undertegnede der i noget nær 3 år har været andenlærer ved Skuldelev Skole, tillader sig herved ærbødigt at ansøge den høje skoledirektion om det for tiden ledige embede ved Trunderup Skole.

Jeg er født i Haastrup ved Faaborg år 1849 og tog første gang skoleeksamen 1874, hvortil jeg havde uddannet mig på Blaagaards Seminarium, men opnåede kun – på grund af sygdom under examen – at få hovedkarakteren ”Ej uduelig”. År 1879 underkastede jeg mig atter examen, hvortil jeg til dels havde forberedt mig under min virk-

Modstående side:
Øverst Christen Hansen. I midten Marie Hansen og nederst plejedatteren Elna Andersen

somhed som lærer og opnåede at få hovedkarakteren ”Meget duelig”.

Som lærer har jeg virket både i almueskolen og som huslærer og jeg tillader mig desangående ærbødigt at henvise til medfølgende vidnesbyrd.

ÆRBØDIGST CHRISTEN HANSEN
Skuldelev pr. Skibby den 24. august 1881

EKSAMENSBEVIS

Nyt eksamensbevis, da det oprindelige var brændt ved branden i Skuldelev Skole.

P. HOLBECH

Jeg undertegnede Jens Andreas Christian Holbech, Professor, skoledirektør i København, ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd, formand for den af ministeriet for kirke- og undervisningsvæsenet i henhold til lov af 25de juli 1867 nedsatte kommission for skolelærerexamen, som er afholdt ifølge ovennævnte lov og ministeriet derom udgæede bekendtgørelse gør vitteligt:

at til denne eksamen har indstillet sig i Aarhus i maj og juli måneder 1879

HR. CHRISTEN HANSEN

og ved samme ifølge nedenstående liste over de ham meddelte specialkarakterer erholdt hovedkarakteren

MEGET DUELIG

LISTE OVER SPECIALKARAKTERERNE

1. Religionskendskab Meget godt
2. Praktisk færdighed Meget godt
3. Boglæsning med dansk sproglære og literaturkundskab....Meget godt
4. Udarbejdelse i modermålet Godt+
5. Regning.....Godt?
6. Skrivning Meget godt+
7. HistorieMeget godt
8. Geografi.....Meget godt
9. Matematik Godt+
10. Naturhistorie Godt
11. NaturlæreGodt?
12. Opdragelse og undervisningslære Godt+
13. Tegning Godt
14. Sang..... Meget godt+
15. MusikUdmærket godt
16. GymnastikGodt (kan forestå)

Den 13de juni 1881,
det oprindelige Aarhus 1879.

P. HOLBECH

ANBEFALINGER

Hr. Seminarist Christen Hansen, f. t. andenlærer ved Skuldelev Skole, har jeg lært at kende som en samvittighedsfuld og dygtig ungdomslærer, der med et varmt troende hjerte forener kærlighed til børnene og sin gerning i en ikke almindelig grad, hvorfor han også i den tid, jeg var hans foresatte, i

høj grad hvorfor nød forældrenes tillid og kærlighed. Foruden det vidnesbyrd hans eksamenskarakterer aflægger om hans kundskaber, kan jeg bevidne, at han i flere retninger besidder flere kundskaber end der fordres til examen, ligesom han også i det hele under sit yderst beskedne og fordringsfri væsen rummer meget mere indhold af hvad godt og dygtigt er, end dette lader formode. Kommer hertil, at han er en helt igennem hærderlig, kristelig personlighed, som ved sin kærlighed til og agtelse for kirken og skolen ikke kan andet end udøve en gavnlig indflydelse

i sin kreds og på sine omgivelser hvor med han også har været mig en kær og tro medarbejder, i gerningen, som jeg med vemod skilles fra så kan jeg ikke andet end anbefale ham varmt og indtrængende på bedste måde til alle dem, der måtte kunne få indflydelse på hans beskikkelse til et lærerkald, for hvilket han med guds hjælp kun vil blive til velsignelse.

*Jonstrup kgl. Skolelærerseminarium
den 27. juni 1881.*

ODIN WULFF TIDEMAND

Præst og forstander, tidligere sognepræst
for Skuldelev-Selsø menigheder

*Herunder:
Ca. 1900. Legepladsen ved den nybyggede skole, nuv. Landevejen 36.
Huset i baggrunden er senere nedrevet, og Brugsen er endnu ikke bygget.*

Foto: Christen Hansen

*Herunder:
Christen Hansen's 60 års fødselsdag 1909?
Siddende forrest fra venstre: nr. 2 Mads Pedersen, Damgaard, i midten Christen Hansen og yderst Hans Hansen, Jordløse Møllevej.*

*Nederst til højre:
Eksempel på Christen Hansens fotografier.
To håndværkere under bygning af det nuv. Landevejen 49.*

Seminarist Chr. Hansen har været huslærer for mine børn omtr. 1 år. og har i denne tid lært ham at kende som et i alle måder hæderligt og begavet menneske, der både ejer lyst, kærlighed og begavelse til sin gerning. Da han har undervist mine børn til min fuldkomneste tilfredshed, er det mig en sand glæde ved hans afrejse at give ham det bedste vidnesbyrd, da jeg er overbevist om, at skolen i ham vil få en særdeles dygtig lærer.

Storupgård den 1. august 1875.

CHR. SEERUP

Lærer Christian Hansen har udbedt sig en attest fra mig for orgelspil, da han ikke har kunnet opnå tilladelse til at tage Examen i samme, på grund af indmeldelse i urette tid; og jeg, som har undervist ham en tid, kan bevidne, at han er kompetent til at udføre orgelspillet til enhver gudstjeneste.

S. A. HEGNER

kantor ved St. Stefans Kirke i København

Kjøbenhavn den 24. august 1881

Skolens navn og årstal	Jordløse 1865	Jordløse 1890	Trunderup 1865	Trunderup 1890
Lærerens navn, alder d. 31. decbr., om han er seminarist, student, eller kandidat	Peder Knudsen, 31 år, seminarist fra Skaarup	Peder Knudsen, 57 år, seminarist fra Skaarup. Hjælpe lærer Søren Anton Jørgensen, 21 år, seminarist fra Skaarup Sem. 1889	Johan Frederik Prÿss, 32 år, seminarist fra Skaarup	Anders Chr. Larsen, 26 år, seminarist fra Skaarup
Lærerens 1. Sædelighed, 2. Flid, 3. Duelighed	1. Sædelig 2. Flittig 3. Duelig	1. Rosværdig 2. mg 3. meget duelig Peder Knudsen for tiden svagelig	1. Sædelig 2. meget flittig og 3. duelig	1. Rosværdig 2. mg 3. Meget duelig
Børnenes fremgang	God	Meget god i alle fag	Meget god	Meget god i alle fag
Undervises der i retskrivning, geografi, fædrelandshistorie?	Ja	Ja i alle 3 fag	Ja	Ja
Hvor mange børn er der i distriktet, der den 31. dec, havde fyldt de 7de år?	82	85	64	49
Børneantallet i øverste klasse a) den 31. dec., b) gennemsnit af hele året	a) 41 b) 38 ¹ / ₃	a) 46 b) 40 ² / ₃	a) 36 b) 35 ⁵ / ₆	a) 31 b) 31 ¹ / ₂
Børneantallet i nederste klasse a) den 31. dec., b) gennemsnit af hele året	a) 42 b) 44 ¹ / ₆	a) 33 b) 38 ⁵ / ₁₂	a) 27 b) 28 ² / ₃	a) 20 b) 20 ¹ / ₂
Hvor mange børn nød privatundervisning den 31. dec.?	2 nemlig sognepræstens børn undervises af en lærerinde og det antages at der var sørget tilstrækkeligt for danskundervisning	5 børn nød privatundervisning i Haastrup Friskole. 2 børn nylig fyldt 7 år var endnu ikke indmeldt i skolen	1 af en antagen lærerinde	2 børn nød privatundervisning ved huslærer
Hvorledes er skolegangen ordnet?	Øverste klasse undervises 3 dage ugentlig, ligeledes nederste. Øverste: Tirsdag o.s.v. Nederste: Mandag o.s.v.	Heldagsundervisning hver anden dag undtagen i juni og juli, da øverste klasse kun møder tirsdag og torsdag	Ligesom i Jordløse skole	Ligesom i Jordløse skole
Hvor mange dage skulde der have været holdt skole?	246	246	246	245
Hvor mange dage er der holdt skole?	244	251	251	250
Antallet af besøgte skoledage for samtlige børn tilsammentagne?	7972	9428	6592	5830
Antallet af skoleforsømmelser for samtlige børn tilsammentagne: a) Ved sygdom b) af anden lovl. grund c) uden lovlig grund	a) 433 b) 703 c) 689	a) 261 b) 3 c) 174	a) 278 b) 507 c) 699	a) 333 b) 45 c) 148
Beløbet af disse forsømmelser erlagte mulker	-	3 kr. 15 øre	-	0 kr. 30 øre
Hvor mange kubikfod rum indeholder skolestuen?	3816	3697	2832	3752
Hvormange og hvilke lærerbøger haves?	18 Hjorts børneven. 16 Klausens læsebog. 12 Det nye testamente. 2 bibler. 24 børn af øverste klasse har selv Det ny Testamente	25 expl. af Larsens læsebog, I del. 25 af II del. 25 af III del. 18 skriftlæsningsbøger af Thyregod og Holm. 2 bibler. Børnene ejer selv N.T.	18 Hjorts børneven. 16 Klausens læsebog. 2 bibeler. 10 Ny testamente. 20 børn af øverste klasse har selv Det ny Testamente	17 expl. af Matsens II del. 17 af Larsens I del. 2 bibler. 10 N. Test. 17 af Thyregod og Holms skriftl.
Hvilke kort haves?	1 Europa, 1 Danmark	1 Europa, 1 Danmark, 1 Verdenskort	1 Europa, 1 Danmark	1 Europa, 1 Danmark, 1 Verdens 1 Palæstinakort
Påhviler der kommunens skolevæsen gæld?	Nej	-	Nej	-
Bemærkninger	Skolen søges af 3 børn fra Trunderup distrikt. 1 barn søger Faldsled-skolen i Svanninge sogn. 3 børn fremsøger skolen såvel ikke fyldt det 7de år	Vinteraftenskole er ikke holdt	Skolen søges af 3 børn fra Sdr. Broby og af 1 barn fra V. Hæsinge, henimod 3 børn søger Jordløse skole	Vinteraftenskole er ikke holdt

ERINDRINGER

AF DORA LEHRMANN, FØDT LASTHEIN

Det var fru Inger Baagøe, Møllergyden 3, der opfordrede mig til at fortælle noget om min barndom og ungdom i Jordløse. Fru Baagøe var formand for Landboforeningens Husholdningskreds. Hun var med til et lokalhistorisk møde i Jordløse Skole i vinteren 1976–77.

Ved den lejlighed stod jeg op og fortalte om min ankomst til Jordløse d. 3. maj 1915. Vi flyttede fra Ny Stenderup og kørte med hestekøretøj over Haastrup til Jordløse.

Grd. Jens Illum, der i sin ungdom havde været kusk for greven på Hvedholm, kørte for Mor, min nyfødte lillebror Klaus og mig. Illum havde to flotte sorte køreheste, så vort sidste flyttelæs kom standsmæssigt til vort nye hjem ved Landevejen i den røde skole med lindetræet midt på skolepladsen.

Jeg huskede, at det gjorde indtryk på mig, at der i og omkring Jordløse, var så mange vindmøller. Den første, vi så, var ved Lergården, midtvejs mellem Haastrup og Jordløse; derefter ved Ærtebjerggård, og da vi kom frem med udsigt over Jordløse, talte jeg Jordløse Mølle, grd. Jørgen Bæk, A. P. Nielsen,

Stationsvej, grd. Risbjerg, Jørgensen, Pilemae og Hans Leermann (Musikant), og vist også hos grd. Anders Jørgen, hvor senere Søbye boede.

En dag i sommeren 1977 kom fru Baagøe ind til mig og spurgte, om jeg ikke kunne tænke mig at fortælle lidt ved en julesammenkomst på Haarby Plejehjem i december. Det blev vi enige om, og jeg gik i gang med at samle mine tanker, specielt om mine minder fra jul i Jordløse Skole.

Jeg synes, jeg skylder Inger Baagøe tak, fordi hun fik den idé. Hun kom som fremmed til Jordløse, men blev meget interesseret i alt vedrørende Jordløse i tidligere tid. Vi vil bevare mindet om hende. Hun døde først i december 1979.

JULEGAVER – HØJTLÆSNING. Meget tidlig begyndte vi at tænke på julegaver. Ikke på samme måde som nu, hvor alle mulige reklamer og brochurer kommer ind ad døren til os og opfordrer os til at bruge penge.

Nej, den gang måtte der nemlig ikke bruges penge, for dem havde vi ikke ret

mange af. Vore julegaver var små eller større håndarbejder.

Når det i det tidlige efterår begyndte at blive mørkt ved spisetid, og aftensmaden var til side, samlede Mor vi fire børn omkring spisebordet. Vor efternøler af en lillebror blev født, da jeg var 17 år, så han tæller ikke med i disse tidlige erindringer.

Far var gerne optaget af aftenskole, møder eller lign., så det var Mor der læste højt for os, medens vi arbejdede

med vore julegaver. På den måde lærte vi Ingemanns romaner og David Copperfield at kende.

Når klokken var 8, kom vi i seng, for vi skulle tidlig op og med toget til Faaborg i skole. I toget lavede vi julegaver til Mor, for det måtte hun jo ikke vide. Vi havde ikke elektrisk lys; men en petroleumshængelampe over bordet. Ufatteligt, at vi kunne fremstille så fine ting ved den belysning.

Da det under første verdenskrig 1914–18 kom til at knibe med petroleum, fik vi en karbidlampe. Den lyste med en kraftig hvid flamme, men en gang imellem skete det, at der kom en stikflamme, og den kunne udmærket slå et hul i den hvide lampekuppel; så i mange hjem var der i disse år defekte lampekupler. Smed Andersen, der boede ude, hvor Landevejen svinger, fabrikerede nogle af disse lamper. Vi kaldte ham: Den ny smed.

Det var Mors arbejde at gøre lamper i stand; også to store lamper fra skolestuen skulle ordnes. Der blev fyldt petroleum i beholderen, vægen blev rensed og klippet lige og glasset pudset. Vægen var det allervigtigste, for ak og ve, hvis der var en spids, kunne den gøre, at lampen osede, og så blev stuen så frygtelig griset til af nogle små fedtede sorte tråde, og der lugtede ikke rart.

Dora Lasthein (til højre) sammen med Elly, Jordløse Brugs. Ca. 1919.

Foto:
M. Mikkelsen, Faaborg

I køkkenet havde vi en lampe med en grøn glasbeholder og en rund mesingskive bag ved glasset. Udendørs brugte vi en flagermuslygte.

Jeg mindes, hvordan vi ofte holdt mørkning sidst på eftermiddagen. Det var hyggeligt at sidde og se ilden inden for den åbne kakkelovnsluger og følge lysstriberne hen over gulvet. Hvis vi samtidig lagde nogle æbler ind på ringene i kogerummet i kakkelovnen, blev der en hyggelig syden og en liflig duft. Det var fredeligt. Det var en dejlig tid. I 1923 fik vi elektrisk lys i Jordløse. Det var en stor begivenhed.

HAVENS FRUGTER.

Vi havde en stor have med masser af frugt og grøntsager. Vi kendte ikke til at kunne købe et glas marmelade, et glas rødkål eller asier. Frostvarer var ikke opfundet.

Vi var aldeles selvforsynende. Vi henkogte 20 stk. 2 l. glas med pærer. Vi havde store stenkrugker fyldt med marmelade. Vi syltede asier, græskar og rødbeder. Vi lavede saft af ribs, solbær, hindbær og kirsebær og også syltetøj af disse bær. Ja, alt blev syltet, saltet eller henkogt. Æbler blev tørrede i ovnen.

Det var selvfølgelig ikke bare med henblik på julen, at vi lavede alle disse ting, men simpelthen til vinterforråd.

En speciel ting lavede vi dog til jul, nemlig kvædebrød. Vi fik hvert år en kurv kvæder fra Jordløse Præstegårdshave, i hvert fald medens pastor Sørensen levede. I de første år brød vi os ikke om smagen, og mine søstre har vist egentlig aldrig vænnet sig til den, men for mig er det efterhånden blevet en delikat julekonfekt.

Jeg har i over 45 år glædet mig over mit eget kvædetræ, både når det om foråret står med sine yndige, lyserøde blomster, og når det om efteråret ligner et træ fyldt med appelsiner. Efter den første frost plukker jeg de dunede frugter. Jeg forærer bort og går selv i gang med at sylte de hårde kvæder.

Mit lille barnebarn vil nu gerne have et lille brød (et kvædebrød).

MUSIK - JULENS SANGE.

Omkring november blev vor musikundervisning præget af julen. Min søster Ellen spillede både klaver og violin. Hun fik violinundervisning hos tidligere lærer Hansen. Jeg spillede klaver, og vi lærte at spille sammen.

Vi var allesammen glade for at synge, så vort hjem var altid fyldt med musik. Far var skolemester og kirkesanger. Hvis han skulle lære en ny melodi, hjalp vi piger ham gerne. Mor gik altid og nynede, så det var ikke underligt, at vi blev

glade for at synge. Mor har sagt: Børn har krav på en glad Mor. Hun viste os et godt eksempel igennem sin sang og sin stilfærdige levemåde. Alle de gamle julesalmer synes jeg, vi har kendt altid, men vi ville gerne lære nye.

Pastor Houmand blev indsat i Jordløse Kirke 1. søndag i Advent 1922. Den første juleaften var vi nogle skolepiger, der ved gudstjenesten sang: Barn Jesus i en krybbe lå. Den var helt ny og ukendt for os.

Vi så "Nøddebo Præstegård" på Odense Teater og kom til at holde af den julesang, der synges, når skuespillerne går rundt om juletræet i præstegården.

Vi skal vist være lykkelige over, at vi ikke kendte radio og fjernsyn, så vi var nødt til selv at være aktive.

Dora bemærkede de mange møller i og omkring Jordløse da hun kom til byen i 1915. Her er det møllen på Risbjerggård.

Foto: Christen Hansen

JULEVASK

Der var noget, der hed julevask. Jeg synes, at vi gerne fik den storvask i gang omkring den 10. december, det var en lang, grå og trist dag. Det var mørkt, når vi begyndte og mørkt, når vi holdt.

Håndvask, d.v.s. uldtøj, strømper o. lign. blev vasket om morgenen, og så blev der ellers skrubbet på vaskebræt den hele lange dag. Der var ingen hjælp af maskiner, og der var koldt vand fra pumpen.

Mon I har prøvet at vride tykke, hjemmegjorte lagner? En kvinde i hver ende af lagnet, og så ellers dreje hver sin vej og samtidig trække ind imod sig selv, så der ikke blev en knude eller slynge på lagnet, for så var det umuligt at vride mere vand af.

Derefter blev tøjet båret op på loftet, hvor det blev hængt til tørre. Hvis det var tykt og tungt decembervejr, kunne der godt gå 14 dage, inden det blev tørt, og så blev tøjet ikke rullet før jul. Vi kunne altid pille lidt ned og tørre færdig ved kakkelovnen. Sengelinned havde vi masser af, derfor kunne det godt blive hængende.

Modsat min barndoms- og ungdoms besværlige vask kommer jeg til at tænke på en film, Niels Lysemose viste os efter sin Amerika-gymnastikturné i 1947.

I en dejlig solbeskinnet have så vi et hvidt vidunder. Der må have været en ledning et eller andet sted, men den bemærkede jeg ikke. Fruen, der var i nydeligt dress, fin frisure og pæne sko, puttede tøj ind i maskinen. Da hun havde hygget sig med en veninde en tid, lukkede hun op for maskinen og tog rent, næsten tørt tøj ud. Det blev hængt op til lidt eftertørring. Det var et utroligt eventyr.

Nu har vi allesammen sådan et eventyr, enten hjemme eller på vaskeriet.

JULERENGØRING.

Selvfølgelig skulle huset gøres rent til jul. I opholdstuen begyndte vi med at pudse kakkelovn, og det resulterede i, at alt i stuen blev dækket af sort støv, og pigen, der pudsede, lignede nærmest en skorstensfejer. Hvis der ikke trængte til rengøring i forvejen, så gjorde der det i hvert fald efter sådan en omgang. Aftørring med fugtig klud, og til sidst blev gulvet skuret og ferniseret.

Køkkenet fik samme omgang. Allerførst blev komfuret rensed, det var om muligt endnu mere uhyggeligt end at pudse kakkelovn. Messing- og kobbertøj blev pudset. Køkkenbordet var hvidskuret og fik en ekstra stor tur. Gulvet blev skuret og ferniseret. Næste morgen lagde vi brædder på gulvet, for

det kunne ikke tørre på een nat; så vi sprang rundt imellem hinanden.

Jo, det var tider for en pige, der havde masser af kræfter og ikke var bange for at bruge dem. Det var festligt med sådan et skinnende rent køkken.

JULEBAGNING, JULEKNAS

Det var vigtigt, at komfuret var i fin form, når vi skulle bage i flere dage. Vor store tørvekasse blev fyldt med brænde, tørv og briketter. Vi havde en ekstra tørvekurv fyldt med risbrænde.

Jeg kan ikke lade være med at tænke på, hvordan vi om sommeren fik brændet på loftet. Vi skolebørn blev stillet i en lang række fra brændestabelen nederst på skolepladsen og helt op ad lofttrappen. Derefter gik brændestyk-

Legepladsen med vandpumpen. I baggrunden ses Landevejen 47 og 49. Ca. 1920.

Foto: Christen Hansen

kerne, 3-4-5 ad gangen, fra hånd til hånd op på loftet, hvor det blev lagt ind under taget, og hvor der blev lavet en pæn mur af brændestykker, så det ikke skulle flyde over det hele.

Det var en festdag. Far købte en stor pose bolscher i Brugsen; der blev vel 4-5 stykker til hver. Johanne Snitkjær fra Pilemae fortalte: "Ja, vi fik da også saftvand." Lærer Mogensen, der nu er lærer i Jordløse, bemærkede, at det var dengang, hvor der ikke var skolenævn, og i det hele taget ikke så megen bal-lade om skolen, som der er nu.

Undskyld, det var et sidespring. Vi fortsætter med julebagningen. Hvert hjem bager vel sine specielle småkager. Vi kogte klejner, og vi bagte brune kager, vanilliekranse og "Di Håwre". Se, det skal udtales på vestfynsk, for det var min Mormors kager. De var hårde og sprøde. Den største dag var, når vi bagte pebernødder af 4 pund mel. Opskriften bruger jeg endnu; men jeg dividerer med 4.

Lillejuleaften duftede der dejligt, og vi sang ved Mors køkkendør:

*"Lillejuleaften vil vi synge for din dør,
Lillejuleaften er kagen aldrig tør."*

Jeg husker ingen melodi; jeg tror, den var hjemmelavet. Franskbrød, sigtebrød og julekage med rosiner blev bagt

denne dag. Der vankede en småkage som tak for vor sang.

Mor fortalte, at jeg som lille pige var blevet voldsomt syg en sådan julebagningsdag. Det viste sig, at jeg lige havde kunnet nå at stikke en lille finger op i et fad med dej.

Vi lavede marcipan. Meget lidt marcipan, men godt med flormelis. Frugt-farve gav skønne jordbær, gulero-dder, kirsebær, overskårne æg, kartofler rullet i cacao, og konfekt i forskellige udgaver. Det måtte ikke være for dyrt, og det skulle strække langt, for vi var mange. Det kan nok undre, at Mor lavede brændte mandler, men det må betyde, at der ikke var skat på mandler den gang. – Og vi kørte ikke til Tyskland og købte mandler.

JULEUDSTILLING I FAABORG

Enkelte gange husker jeg, at vi rejste med tog til Faaborg til juleudstilling. Der var stuvende fuldt på perronen i Jordløse, når toget kom dampende ved halv-fire-tiden. Det var de meget gammel-dags vogne med en dør udefra til hver kupé, og hvor konduktøren under kørslen gik uden for på trinbrættet, bankede på vinduet, som vi rullede ned så han kunne se billetterne.

Der var masser af voksne og børn, og i Faaborgs snævre gader var der træng-

sel. Det var festligt med de oplyste gader og de fint pyntede butikker. Vi var ikke forvante. Vi var lykkeligt fri for vor tids kommercielle jul.

Vi var hjemme i Jordløse igen ved 8-tiden, belæsset med pakker og i vældig julestemning.

Når jeg nu nævner Faaborg, kommer også minder fra min skoletid. Fra jeg var 11 år, tog jeg med toget til Faaborg i skole. I 1. ste mellem begyndte vi straks at lære engelsk. Vi kendte ikke eet ord engelsk. Det var ikke sådan som nu, hvor alle mennesker kender mange engelske ord, fordi vort sprog er fyldt med engelske gloser.

Da vi havde fået juleferie, mødte jeg min engelsklærerinde på trappen. Jeg tog vældig mod til mig og sagde med et lille kniks: "I wish you a merry Christmas and a happy new year". Nu ville det ikke røre et barn at slynge en sådan sætning ud, for børn lærer at sige små sætninger fra deres første engelsktime. Vi lærte skoleengelsk; men vi lærte aldeles ikke at tale sproget.

JULESLAGTNING.

Nå, men nu må vi have julegrisen slagtet. Hos os blev det d. 21. eller 22. dec. Vi må stadig huske på, at vi ikke kendte køleskab eller fryser, så det skulle være nær ind under jul, så vi kunne have

fersk mad i juledagene. Forleden fandt jeg i en gammel almanak fra 1917 en morsom optegnelse. Far har skrevet:

Den 5. juli købt en gris af Jørgen Bæk.
Indkøb 9 kr. 00 øre
Indskud i grisekassen 1 kr. 10 øre
Præmie for juli md. 5 øre
Ialt: 10 kr. 25 øre

Tænk, for en pattegris. Det var nødvendigt at have grisen forsikret. Det var en ulykke, hvis en sådan gris døde.

Jeg mener at huske en bestemt mand, der kom hver måned for at opkræve 15 øre til forsikringen. "Seesen vi det jo, og der jo, er han hjemme, ham Lasthein, jo der jo og sessen vi det jo og der jo." Ja, ret meget videre kom han ikke. Der blev fortalt, at hans kone snakkede på samme måde, så det kunne blive en lidt indviklet samtale, de to imellem. Han hed Lars Peder Knudsen og boede i mange år i Skovmarken. Da de blev ældre, flyttede de op til Jordløse og boede i det lille stråttækte hue ved opkørslen til Fiskebakken. De var barnløse.

Vi havde i skolens baghus både hønseshus og svinesti. Under krigen købte Far sammen med uddeler Jensen i Brugsen et stykke sandjord oppe i Jordløse Bakker. Der blev dyrket kartofler,

både til os selv og altså også til grisen. Vi kogte hver dag en stor grydefuld til den, og så købte vi daglig 4 l. skummetmælk på mejeriet. Endvidere fik den affald fra husholdningen. Moderne landmænd ville vist undre sig i dag, om der kunne blive en slagtefærdig gris ud af den fodermetode men det lykkedes virkelig.

Nogle dage før slagtingen blev vi sendt ud for at finde slåentorn. Jeg har også i dette efterår fundet en slåenbusk og taget nogle grene med hjem. Min busk står på toppen af Over Sare bakken på vej mod Skovmarken. Det skal være unge grene, de gamle med bær kan ikke bruges. Disse torne er virkelig meget spidse. Vi skræbde dem, så de kunne være klar til at lukke de sorte pølser med.

Grisen blev slagtet tidlig om morgenen. Det var min senere svigerfader, Hans Lehrmann, der var vor hjemmeslagter. Han kom på sin alm. cykel i al slags vintervej. Hvor han dog kunne have ønsket sig, at der havde været noget, der hed en knallert. Han kunne i den travle tid ind under jul nå at slagte 3 grise om dagen; en enkelt dag har han præsteret at slagte 7 dyr, måske flere i samme gård. Se, det kunne godt være f.eks. i Strandby, Vester Hæsing og Jordløse, så disse lange cykelture

gjorde, at det var et strengt job. Jeg har foreslået ham, at han skulle prøve at få det ordnet sådan, at han een dag slagtede i Jordløse, en anden dag i Strandby o.s.v., men det var ganske umuligt, for fødselsdage og andre festdage spillede ind. Bag på sin cykle havde han en pakke med et olieforklæde, et strygestål, en sav og sine skarpe knive, alt indpakket i et stykke sækkelærred. Hans stående udtryk var: Det gør ikke noget, at det går rask. "De' gøt now, de' go rask." Han selv småløb hele tiden.

Jeg ved ikke, hvor mange der har været med til at rense tykke tarme. Det var et ildelugtende arbejde, og anstrengende at skure og gnutte dem i groft salt. Særlig slemt, hvis man havde et hul på sine fingre.

I mange år lavede vi blodpølser i disse tarme. De blev kogt i vaskegryden, og det var morsomt at se dem koge og boble og vende rundt, når de var ved at være færdige. Senere lavede vi blodbudding i bradepanden i ovnen. Vi bagte også pandekager af denne dej.

Vores gris blev parteret på en anden måde, end slagtere gør nu. Vi kendte ikke koteletter; nej, filéten blev løsnet for sig selv, den blev saltet nogle dage og derefter syet ind i noget tyndt hvidt stof og røget. Det var vort fineste pålæg hele vinteren. Der skulle gerne være en

rest tilbage til forårseksamen i marts til det kolde aftensbord til skolekommissionen. Filét og flæsk blev kørt til en træskomand i Trunderup, hvor det blev røget.

Vi lavede dejlige spegepølser af halvt oksekød og halvt grisekød. Far sagde, at det var på grund af min Mormors gode spegepølser, at han ville giftes med Mor. Jeg tvivler på, at det er rigtigt, for de forlovede sig, da de var henholdsvis 16 og 14 år.

Den aften, vi havde slagtet, fik vi nogle stegte runde boller lavet af medistermaden – vi kaldte dem tuller. De blev dyppet i mel og stegt i den gryde, der var smeltet fedt i. Det var egentlig medister uden pølseskind. De smagte dejligt med sauce, kartofler og rødbeder.

JULEAFTEN.

I den sidste tid før jul var det almindeligste ord blandt vi børn: ”Det er en hemmelighed.” Vi var frygtelig spændte og havde alle vore særlige ønsker og små hemmeligheder.

Juleaftensdag blev juletræet stillet ind i vor pæne stue. Det skulle meget gerne nå helt til loftet, når stjernen var sat op. Det var Fars og Mors arbejde at pynte træet. Det var en absolut hemmelighed; vi måtte ikke se det pyntede

træ, før fløjdørene blev lukket op for det tændte træ om aftenen.

Om eftermiddagen var vi med i kirke. Da vi ikke havde elektricitet, var der levende lys ved stolene og i lysekroner. Det var hyggeligt og festligt at komme ind i den lune kirke, der var fyldt med mennesker. Selvfølgelig synes jeg at kunne huske, at der altid var sne i min barndoms juleaftener, og nu og da kaneføre. Vejene blev dengang ikke strøet med grus og salt, for der var ingen biler.

Mor blev hjemme for at tilberede julemaden, så der duftede dejligt, når vi kom hjem.

Inden maden blev sat på bordet, samledes vi omkring det festligt dæk-

Landevejen ca. 1920. Til venstre Brugsen og Smeden og til højre Landevejen 45 og 47. I baggrunden ses kirken og Dagmarhus.

Foto: Christen Hansen

kede bord. Vi havde en familietradition med først at synge en salme, derefter læste Far et stykke af en gammel andagtsbog og bad Fadervor, og vi sang endnu en julesalme. Derefter gav vi hverandre hænderne bordet rundt og ønskede ”Glædelig Jul”. Den gamle bog, som Far læste i, har jeg fået i arv; den er et af mine kæreste klenodier. I min tidligste barndom var denne bog endnu hos mine bedsteforældre, og vi havde julestykket i et lille sort hæfte, håndskrevet. Det var almindeligt, at vi ikke kunne finde den tynde lille bog juleaftensdag, og vi drog et lettelsens suk, når den selvfølgelig alligevel stod i bogskabet.

Det er underligt at vide, at disse andagtsstykker til jule- og nytårsaften er blevet læst i min slægt igennem flere led. Det er højtideligt at være et led i en lang kæde både bagud og fremad. De første ord lyder: ”Hellig og festlig skal denne juledag være for mit hjerte, thi også mig er i dag en frelser født.” Nu har vi lavet skikken lidt om, så vi spiser maden først. Det kneb tit for de små børn at sidde stille i gamle dage. Jeg får let en klump i halsen, når jeg læser det. Der vælder så mange minder ind om alt det, der ikke er mere.

Efter denne lille højtidsstund gik vi i gang med maden. Vi fik flæskesteg,

ofte suppleret med and, der var sendt os af en kærlig faster. Derefter fik vi vor juleæblekage, der var lavet af rå æbler, skåret i tynde skiver og lagt sammen med revet franskbrød blandet med farin og bagt i ovnen.

Risengrød med mandel fik vi midt på dagen juleaftensdag – og sylte og stuede kartofler.

Medens der blev vasket op, læste Far gerne en historie for de mindste børn, og endelig blev spændingen udløst med det tændte træ og julegaver. Vi sang altid først ”Dejlig er den himmel blå”. De næste salmer var ikke fastlagte. Vi sluttede med ”Højt fra træets grønne top” og ”Nu har vi jul igen”. Jeg ved ikke, hvornår vi begyndte at løbe huset igennem og synge julen ind i hvert rum. Vi gjorde det ikke i min tidlige barndom, men nu en det blevet en af vore festlige traditioner. De ældste bliver siddende og passer på træet.

Endelig blev der pakket gaver ud. Det var dejligt at få sine ønsker opfyldt. Vi var nøjsomme, og glade og overraskede over vore gaver. Efterhånden opdagede vi, at det egentlig er mindst lige så lykkeligt at give som at få. Lykkeligt, når ens egen var en overraskelse og blev modtaget med glæde.

Jeg husker særligt, at jeg et år havde syet en kaffedug til Mor. Vi havde en

modehandlerdame, som hed Marie Mortensen. Hos hende havde jeg meget tidligt på året købt denne kaffedug; den kostede den formidable sum af 20 kr. + hvidt brodereregarn for 1 kr. Jeg betalte den i afdrag, indtil Far en skønne dag fik at vide, at jeg var i gæld. Så lånte han mig resten af pengene, og jeg kunne så betale af til Far. 20 kr. var uhyre mange penge dengang, og vi fik ikke ugepenge eller lomme penge på nogen måde.

Senere på juleaften fik vi småkager og godter, vi børn fik aldrig kaffe. Det skete, at vi delte nogle appelsiner, men jeg ved ikke, hvorfor juleappelsiner den gang altid var så sure; vi måtte dyppe dem i sukker.

Vi fik lidt mere julemusik og en historie af Far, og så ellers gaverne med ind til sengen, så vi straks om morgenen kunne glæde os over, hvad vi havde fået.

Jeg husker vist ingen helt specielle juleaftenener; jo, dog mindes jeg en juleaften, hvor vort juletræ slet ikke blev tændt. Min søster Ellen og jeg havde mæslinger, og særlig Ellen kunne slet ikke tåle lyset. Jeg ved, at vi fik hver en dukkevogn; min var en promenadevogn, d.v.s. uden kalesche. Ellen måtte nøjes med at føle sig frem til, hvad det var.

I flere år havde vi som julegæster vore to ugifte farbrødre. De var hygge-

lige og rare, og de gav os gode gaver. Meget tidlig fik jeg en rigtig fyldepen.

Juledag gik vi en lang tur op i bakkerne. Udsigten fra Haastrupvejen oven for Fiskebakken ud over Hornebugten med Illumø og Als i baggrunden er noget af det skønneste, jeg husker. Ja, for at sige det med Sofie Skomagers: ”Det var noget så usigeligt”.

Da vi rejste til Haarby, mistede jeg min barndoms udsigt og kom til at bo i et hul.

JULETRÆ I FORSAMLINGS- HUSET

Børnenes juletræ i forsamlingshuset blev arrangeret af ”Huset’s” bestyrelse, gerne 3. juledag. De sørgede for juletræ og godter. Pynten blev lavet en aften før jul, den bestod nærmest af hvide og røde roser, og det, vi kaldte slør; de var også klippet af silkepapir.

Det var uhyre brandfarlig pynt. Der gik da også en 3–4 mand inde ved træet. De havde hver en lang stok, så de kunne slå til papiret, hvis der gik ild i det. Der skete heldigvis aldrig noget. Træet var nyhugget og fugtigt, så det kunne dog vist ikke brænde. Børnene gik omkring træet i 4–5 kredse, med de små inderst. Jeg vil tro, der var 100–150 børn. Forældrene sad på bænke rundt omkring.

Far ledede sangen og læste en julehi-

I Dora Lastheins barndom og indtil 1980'erne var der juletræsfest i forsamlingshuset. Billedet her er fra 1946.

Foto: Fyns Tidende

storie. Når lysene var brændt ud, blev træet skubbet hen i en krog, og der blev leget sanglege. Det var ikke de store børns lyst; men de mindste morede sig dejligt. Det var morsomt at se de små størrelser på 4–5 år, når de med liv og sjæl gik rundt om en enebærbusk og vaskede og skyllede tøj, og når de gik over Sø og Land og lavede alle de ting, der skal udføres i disse lege. Det havde aldrig været Fars styrke at undervise småbørn; men denne aften var han en festlig legeonkel.

Senere blev der danset af børn og forældre; det var en rigtig folkefest. Vi gik som børn i danseskole, så vi glædede os altid meget til denne aften. Det var også morsomt at se de ældre svinge sig i de gammeldags runddans. Rheinlænder Polka, Mortens Polka, Jysk på

næsen, Bitte mand i knibe, Mazurka, Har du set Margrete og mange andre. Ofte gik det avet om, så alting sejlede, inden dansen holdt op.

Lad mig mindes Per Karlsen og Marie Brugs i en sådan hvirvlende runddans. Vi dansede Sekstur og Lanciers, og vi kunne huske turene den gang.

JULETRÆ I PRÆSTEGÅRDEN.

Vi fik i december 1922 et par unge præstefolk: Ellen-Gudrun og Viggo Houmand. Deres ankomst til Jordløse blev temmelig dramatisk. Præstens flyttegods var ankommet til Jordløse St. i en stor flyttevogn transporteret på en banevogn. Den skulle nu køres op til præstegården. Præstegårdsforpagter Carl Smith stillede med sine to heste for at udføre arbejdet. Hestene blev spændt for, men lige meget, hvordan Smith bar sig ad, han havde en kraftig røst og sparede den ikke, så kunne hestene ikke rokke den tunge vogn ud af stedet. Gode råd var dyre!

Vi havde en vognmand, Henrik, der boede sammen med sine forældre, Rasmus Henriksens, i den sidste gård på det, der nu hedder Enghavevej. Vi kaldte det omme i ”Krogen”. Han havde et par store kraftige heste, et par rigtige trækdyr. Henrik var en meget rolig ung mand, og da han fik

opgaven, spændte han stilfærdigt sine heste for. Han sagde bare: Kom så, og de lagde sig i selen og trak, så vognen gik i gang.

Transporten kom velbeholden op i præstegården; men pastor Houmand fortalte, at det nær var gået galt, idet køretøjet kom for tæt ind mod det store stendige omkring kirkegården. Henrik måtte springe for livet for at undgå at blive klemmt.

Nogle måneder senere kom Henrik ulykkeligt af dage. Ingen ved, hvordan det gik til. Han var i Damsboskoven for at hente brænde, og jeg mener, han havde fået sit underliv revet op. Han kørte hjem, kom på Faaborg Sygehus – men han kunne ikke hjælpes.

Henrik havde en halvbroder, der hed Niels Kjongsdal. Han var politibetjent i København, og samtidig var han forfatter. Han skrev en novelle i ugebladet ”Hus og hjem” om Henriks skæbne: Henrik og hans stærke heste. Desværre har vi ikke gemt den fortælling.

Vore nye præstefolk forstod at gøre det hyggeligt og rart for ungdommen. De holdt om vinteren møder for os i præstegården, og der var stuvende fuldt. Præsten udtalte: ”Præstens knager slog ikke til, nu vil jeg håbe, at præstekonens kager slår til”. Forresten blev der fra mange hjem sendt kringler

og andet bagværk. Der blev serveret the. Jeg tror, vi er mange, der husker disse møder; de gav os en rigdom, som vi har haft glæde af livet igennem.

Pastor Houmands pyntede et juletræ helt i hvidt: hvide papirstjerner, hvide udklippede engle, og hele træet overtrukket med fehår. Selvfølgelig hvide lys og en hvid stjerne i toppen. Vi unge syntes, det var vidunderligt smukt, så i nogle år gemte vi vor brogede julestads bort og gik over til hvidt. Det varede nogle år; men hvis vi havde været uheldige at få fehår på os, så det skar og kløede, så var det slut med det hvide træ. Nu har de hvide engle og stjerner selskab af hjertekurve, kræmmerhuse, små nisser, flagguirlander og glimmer, som vi gemmer fra år til år.

JULETRÆ I PRIVATE HJEM.

Hos nogle af vore legekammerater og veninder var vi til eftermiddagsjuletræ, hvor vi igen dansede om træet, sang julesalmer og fik godter.

Jeg husker særlig en tur til et hjem i Stenlandsgyden, det er vejen fra Jordløse ud imod Trunderup. Den gang var der hegn på begge sider af vejen, så der kunne lægge sig en masse sne.

Det år, jeg tænker på, havde vi haft voldsomt snevejr i december. Der var ingen af de gammeldags hestetrukne

Dora Lasthein 1924.

Doras forældre Martin og Karen Lasthein.

træ-snepløve, der kunne rydde vejene, så der måtte øses. Store sneblokke blev skåret ud og stablet oven på sneen inde ved siderne, og der var kun en smal kørevej imellem snemurene. Sneøsnin-gen blev iscenesat på den måde, at den mand, der havde hvervet som snefoged, gik rundt til alle gårde og huse og til-sagde dem, hvor mange mand hvert sted skulle stille med næste dag ved et bestemt klokkeslæt. Det var uden vederlag, og hvis det pågældende sted ikke havde nogen mand at undvære, måtte de leje til det.

Den aften, jeg tænker på, var Stenlandsgyden netop sådan sat til med sne. Det var klingende frost og klart måneskin. Vi syntes, det var sjovt at gå oppe på snemuren; men da vi kom hjem, opdagede jeg, at jeg havde tabt min ene galosche.

Galosche! Ja, jeg var vel 12–13 år. Jeg havde arvet et par galoscher, der havde været min fasters. Hun døde omtrent samtidig med, at jeg blev født. Hun hed Dora, og jeg blev kaldt op efter hende. Hun var voksen, men ikke ret høj og havde små fødder. De galoscher havde stået i mange år og ventet på, at jeg skulle blive stor nok til at passe dem. Disse ulyksalige tingester var tilmed spidssnudedede, og det var aldeles ikke mode, da jeg begyndte at

bruge dem. Jeg var ikke ret glad for at gå med dem; men det skulle jeg altså. Måske håbede jeg den aften, at nu var det slut med mit martyrium; men nej, vi måtte turen tilbage igen – om igen – byen, op på snemuren for at se, om den var gået til bunds, eller om den kunne findes.

Den blev fundet! Jeg kan endnu se den stå dernede i den hvide sne i en fordybning på vel en halv meter. Månen grinede lidt af mig. Vi var vant til at gå med omsyet tøj; vi var meget nøjsomme og sparsommelige. Så det var nok alligevel ”Lykkens galoscher” for mig.

Ja, vi blev opdraget i nøjsomhed, og det har vi ikke taget skade af; men vi må tværtimod være taknemlige for vore fornuftige og gode forældre.

De ville gerne give os en god skolegang; men det var dyrt, vi måtte selv betale alt: skolepenge, bøger, rejse m.m. Far ønskede ikke stadig at undervise sine egne børn. Far og Mor sørgede for, at vi fik musikundervisning, at vi fik danseundervisning. Flere gange var vi i Odense Teater. Jo, vi tænker med glæde på et levende og forstående hjem.

November 1977

DORA LEHRMANN

**JORDLØSE-TRUNDERUP
LOKALHISTORISKE ARKIV**

Friskolen i Jordløse
Jordløse Møllevej 14
email: jtarkiv@yahoo.dk
www.jordløse.nu

Arkivet er åbent sidste onsdag i hver måned kl. 18.30–21.30 (ikke juli og december) samt efter aftale.

BESTYRELSEN 2010
Ida Grønberg, formand,
6268 1772 / 2729 1770

Kirsten Johansen, kasserer,
6268 1575

Ulla Nyborg, sekretær, arkivleder,
6473 3370 / 2372 0323

Annalise Pedersen
6268 1350 /

Pris for ikke medlemmer 15 kr.
ISSN 1903-9506

Omslagsfoto: Gadekæret med kirken i baggrunden. Til venstre Damgården og foran kirken ses de nuv. Landevejen 14, 25, 27 og 29.

Foto: Christen Hansen, ca. 1910.